әл-Фараба атындағы Қазақ ұлттық университетінің Дінтану және мәдениеттану кафедрасының докторанты Бокыбаев Нурбакыт Абдигалиевичтің «6D020400 – Мәдениеттану» мамандығы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін алуға ұсынатын «Цирк қазіргі мәдениет перфомансы ретінде» атты ғылыми диссертациялық жұмысына отандық ғылыми кеңесшінің

ПІКІРІ

Қазіргі Қазақстан мәдени кеңістігіндегі ойын-сауық өнерінің, соның ішінде цирк феноменінің әлеуметтік-мәдени маңызы артып отырған шақта бұл тақырыпты мәдениеттанулық тұрғыда жүйелі зерделеу айрықша өзекті. Диссертациялық жұмыста қазақ цирк өнерінің тарихи бастаулары, ұлт мәдениетіндегі орны мен эволюциясы, сондай-ақ цирктің қазіргі мәдени парадигмадағы перформативтік сипаты кешенді талданады. Автор тақырыптың өзектілігін отандық ғылымда цирк туралы іргелі зерттеулердің тапшылығымен, цирктің материалдық емес мұра және ұлттық мәдени бренд ретінде мәнінің жеткілікті ашылмауымен негіздейді.

Ізденуші зерттеу жұмысының бірінші тарауында цирк өнерін мәдениеттанудың зерттеу объекті ретінде қарастырып, әдіснамалық-теориялық негіздеме ұсынады, соның ішінде ойын теориялары, карнавал/күлкі мәдениеті, перформанс және перформативтілік тұжырымдамалары, семиотикалық және антропологиялық қырлар жүйелі талданған. Екінші тарауда Ұлы Даладағы дәстүрлі перформативтік тәжірибелер – сал-серілік, ағашаяқ, қу-шаншар, ат үсті ойындары – «далалық цирк» архетиптері ретінде талданып, олардың синкреттік табиғаты мен мәдени-кодтық жалғастығы көрсетіледі. Үшінші тарауда Қазақстандағы кәсіби цирк институттарының (соның ішінде Қазақ мемлекеттік циркі) қалыптасуы мен қазіргі дамуы, жанрлық-эстетикалық ізденістері, ұйымдастырушылық және мәдени саясатпен байланысы, халықаралық фестивальдік коммуникациялары қамтылған.

Диссертациялық жұмыстың эмпириялық базасы ретінде Қазақ мемлекеттік циркі таңдалып, онда 2016-2022 жылдары далалық зерттеулер жүргізілді. Сонымен бірге Nomad Stunts халықаралық каскадерлер тобының басшылығы, әртістері және техникалық қызметкерлерінен тереңдетілген жартылай құрылымдалған сұхбаттар алынған; нетнография (әлеуметтік желі деректеріне сүйенген онлайн этнография) мен медиа/БАҚ-тың дискурстық талдауы қолданылған; Қазақ мемлекеттік циркінің қойылымдары мен дайындық үдерістеріне жүйелі бақылау жасалып, ішкі архивтік құжаттар талданған. Дереккөздердің көпқырлылығы мәдениеттанулық макродеңгей мен эмпириялық микродеңгейді ұштастырып, қазақ цирк өнері феноменін жан-жақты пайымдауға мүмкіндік берген.

Әдіснамалық негізі пәнаралық сипатта берілген: тарихилық ұстаным, мәдени-философиялық талдау және интерпретация, құрылымдық-функционалдық және компаративистік тәсілдер, аксиологиялық және биографиялық әдістер ұтымды үйлестірілген. Диссертацияның теориялық негізі

ретінде классикалық (ойын мен эстетика) және заманауи (перформанс/перформативтілік, семиотика, дене антропологиясы) ғылыми еңбектер пайдаланылып, олар ұлттық мәдениет тақырыбында әдебиеттермен толықтырылған. Дереккөздер шеңбері кең: отандық және шетелдік зерттеулер, архивтік және мемуарлық материалдар, салалық басылымдар, сондай-ақ автордың жинаған эмпириялық мәліметтері.

Зерттеудің ғылыми жаңалығы ретінде цирк өнері қазақ мәдениетіндегі перформативтік дәстүрлермен (сал-сері, ағашаяқ, шабандоз өнері және т.б.) генеалогиялық байланыста түсіндіріліп, «далалық цирк» мәдени-тарихи категория ретінде негізделді; манеждегі қойылым өмір мен өнер шекарасын жұмсартатын перформативтік алаң ретінде ұғынылып, әртіс мағына тудырушы медиатор ретінде талданды. Сондай-ақ кәсіби қазақ циркінің (институт, репертуар, эстетика) посткеңестік кезеңде ұлттық бірегейлікті қайта құрудағы рәміздік рөлі ашылып, цирктің жанрлық жаңару, сандық медиа және фестиваль экожүйесімен тоғысқан жаһандық үдерістердегі орны ұлттық контекстпен байланыста сипатталды.

Ізденуші жұмыстың теориялық мәнін өнер философиясы мен мәдениеттанудағы «перформанс/перформативтілік» түсініктерін ұлттық эмпирикалық материал арқылы тереңдетіп, сондай-ақ цирк семиотикасы мен дене антропологиясын қазақ контексінде үлгілеу арқылы айқындады. Диссертациялық жұмыстың тәжірибелік маңызы ретінде цирк ұйымдарының репертуарлық және білім беру стратегияларын, музейлік-экспозициялық жобаларды, мәдени саясаттағы материалдық емес мұра тетіктерін жобалауға қолданбалы негіз ретінде ұсынған.

Жұмыс барысында автор әдебиеттерді кең әрі мақсатты пайдаланып, ұғымдық аппаратты бірізді қолданады. Талдаулар дәйекті, тұжырымдар нақты және зерттеу міндеттеріне сай. Докторанттың дерекпен жұмыс істеу, салыстырмалы талдау жасау, күрделі ұғымдарды түсінікті тілмен көрсету дағдылары жоғары деңгейде айқындалады.

Н.А. Бокыбаевтың «Цирк қазіргі мәдениет перфомансы ретінде» тақырыбындағы диссертациялық жұмысы ҚР Ғылым және жоғары білім министрлігі Жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білім комитетінің «Ғылыми атақтар беру ережесінің» талаптарына сай орындалды. Диссертанттың еңбегін жоғары бағалай отырып, оны «6D020400 – Мәдениеттану» мамандығы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін алуға лайықты деп есептеймін және қорғауға жіберуге ұсынамын.

Отандық ғылыми кеңесші,
Философия ғылымдарының кандидаты,
дінтану және мәдениеттану кафедрасының
қауымдастырылған профессоры **Омирбекова А.О.**

26.05.2025 ж.

ҚОЛТАҢБАСЫН РАСТАЙМЫН
ПОДПИСЬ ЗАВЕРЯЮ